

Pavasario švenčių folkloras

etnomuzikologė Lijana Šarkaitė-Viluma

2026 03 19

Pavasaris, pavandenis

Pavasaris, pavandenis,
Sėmė vanduo kalnus, klonis.

Sėmė vanduo kalnus, klonis,
Cik nesėmė vieno kalno.

Cik nesėmė vieno kalno,
Ant to kalno – pucinėlio.

Ant to kalno – pucinėlio.
Po pucinu – šaltinėlio.

Tam pucini gegužė kuka(vo),
Visas šalis vesalino.

Visas šalis vesalino,
Mažus vaikus bolavino.

„Pavasario daina“.

Užr. Piliakalnio k., Merkinės vls.,
Alytaus aps. 1937 m. LTR 1169
(51), LTRF pl.623 (4).

Gandrinės

- Piemenys, pirmą kartą pamatę gandrą, virsdavo kūlio per galvą, kad būtų greitesni ir gyvuliai geriau ganytūsi. Tą dieną šeimininkės stengdavosi atsikelti kuo anksčiau ir kepdavo „gandro vaišes“ – bandeles iš įvairių rūšių javų, kanapinius pyragėlius, „šaltanosius“, o tomis vaišėmis dalydavosi su kaimynais, kad būtų daigūs javai. XIX a. gyvavo paprotys lankyti vieni kitus savo eisena pamėgdžiojant gandrą – toks lankymas vadintas „sterkavimu“. Sakoma, kad gandras parskrisdamas ant uodegos parneša kielę, kuri išspardo ledus – su tuo susijęs merginų šokis „Kielytė“, kurį šokant mėgdžiojami kielės judesiai.

Kielės pamėgdžiojimas,
E. Brajinskienė

Gandrai, gandrai, ga ga ga
(erzinimas iš Radviliškio r.)

Vaikščiojo garnys pamariais

♩ ≈ 110

Vaikš-čio-jo gar-nys pa-ma-riais, pa-ma-riais, ieš-kodamssaumais-to
pa-jū-riais, pa-jū-riais. Ei-čiau, ei-čiau, kad ga-lė-čiau
to-kias ko-jas, kad tu-rė-čiau, kai gar-nys, kai gar-nys.

The image shows a musical score for a song. It consists of three staves of music in 4/4 time, with a tempo marking of approximately 110 beats per minute. The key signature has one sharp (F#). The lyrics are written below the notes. The first staff contains the first line of lyrics, the second staff contains the second line, and the third staff contains the third line. There are repeat signs at the end of the second and third staves.

1. Vaikščiojo garnys pamariais, pamariais,
leškodams sau maisto pajūriais, pajūriais.
: Eičiau, eičiau, kad galėčiau tokias kojas, kad turėčiau,
Kai garnys, kai garnys. :
2. Vaikščiojo garnys pamariais, pamariais,
leškodams sau maisto pajūriais, pajūriais.
: Lesčiau, lesčiau, kad galėčiau tokį snapą, kad turėčiau,
Kai garnys, kai garnys. :
3. Vaikščiojo garnys pamariais, pamariais,
leškodams sau maisto pajūriais, pajūriais.
: Lėkčiau, lėkčiau, kad galėčiau tokius sparnus, kad turėčiau,
Kai garnys, kai garnys. :
4. Ėjo strielčius šaudyt subatoj, subatoj,
Rado meškos pėdas dideles, dideles.
: Ant jos pėdų pažinojo, kad ji medų kopinėjo –
Pėtnyčioj*, pėtnyčioj. :

*Pėtnyčia – penktadienis.

Vaikščiojo garnys

Iš Kalvarijos sav., Rudeniškių k.

Ratelis „Starkus, starkus“

Musical score for the song 'Ratelis Starkus, starkus'. It consists of two staves of music in G major. The first staff is in 3/8 time and contains the lyrics 'Star - kus, star - kus, tu gra - žus paukš - tis. Lėk - čiau, lėk - čiau,'. The second staff is in 4/8 time and contains the lyrics 'kad ga - lė - čiau, il - gas ko - jas, kad tu - rė - čiau, kaip star - kus.' A green arrow points downwards from the right side of the score.

♩=168

Star - kus, star - kus, tu gra - žus paukš - tis. Lėk - čiau, lėk - čiau,

kad ga - lė - čiau, il - gas ko - jas, kad tu - rė - čiau, kaip star - kus.

: Starkus, starkus,
Tu gražus paukštis. :
: Lėkčiau, lėkčiau, kad galėčiau,
Ilgas kojas*, kad turėčiau,
Kaip starkus. :

*Kituose posmuose dainuoti –
plačius sparnus, ilgą kaklą.

Jaunimas sustoja ratu. Vidury ratelio stovi trys berniukai arba mergaitės, sudarydami trikampį. Ratelis eina ratu ir dainuoja „Starkus, starkus...“. Pradėjus dainuoti „Lėkčiau, lėkčiau...“, aplink rateliu stovėję žaidėjai bėga vorele, sukiodamiesi tarp trijų viduryje stovinčių žaidėjų. Vorelę vesti pradeda vienas žaidėjas iš ratelio, kiti eina paskui jį susikibę rankomis.

Dainos apie paukščius

Kielutė ant kreigo

♩ ≈ 112

Kie - lu - tė ant krei - go uo - de - gė - lį kra -i - po, o a - puo - kas
ka - va - lie - rius iš pa - niū - rū žiū - ro, // žiū(ro).

1. Kielutė ant kreigo*
Uodegėlį kraipo
: O apuokas kavalierius
Iš paniūrų žiūro. :
2. Jei tu mane imsi,
Da negryną nuogą -
: An strėnų andarokas*,
Šalia šabuldokas*. :
3. Užsienio karoliai,
Apynių kasnykai*,
: Kelmučių čeverykai* -
Da ne basa šoksiu. :
4. An dirvetės šokau,
Net dirvetė dunda -
: Vai tai tau, tai matau,
Net dirvetė dunda. :
5. Langai išdaužyti,
Nuobrukom* kamšyti.
: Visos durys atdarytos,
Kiaulių privarytos. :
6. Gaspadinei bėda,
Kiautė vikius ėda.
: Puodus maišius, pasikaišius,-
Bėgau kiaulių ginti. :

*Kreigas - kraigas.
*Andarokas - sijonas.
*Šabuldokas - sijono kišenė.
*Kasnykas - kaspinas.
*Čeverykai - batai.
*Nuobrukos - pakulos su spaliais
iš braukiamų liny.

Pavasarielis linksmas atėjo

♩ ≈ 70

Pa - va - sa - rė - lis links - mas a - tė - jo, ry - tas pras - ši - to,
sau - lė te - kė - jo, ry - tas praš - vi - to, sau - lė te - kė - jo.

1. Pavasarielis
Linksmas atėjo,
: Rytas prašvito,
Saulė tekėjo. :
2. Sniegą nuleido,
Vanduo nubėgo,
: Žemė išdžiūvo,
Paukščiai parbėgo. :
3. Garnys an lizdo
Snapu kalena,
: Žąsų padangėm
Laksto, gageną. :
4. Ir piemenėliai
Linksmi nesnaudžia,
: Jų gyvulėliai
Žolelę graužia. :

Verbų sekmadienis

- Grįžę iš bažnyčios su pašventinta verba kerta jo bažnyčioje nebuvusiems per galvą ir sako: „Liga lauk, sveikata į vidų!” Taip pat šventinta verba muša vaikus, kad geriau augtų ir kad visus metus būtų paklusnūs tėvams.
- Anksčiausiai šeimoje Verbų sekmadienio rytą atsikėlęs žmogus skuba visus išplakti verba, plakdamas švelniai per kojas sako: „Ne aš mušu, verba muša. Už savaitės viena diena tegul linksmina kiekvieną. Linkiu būti sveikam, gražiam ir drūtam!“

Pavasario šventės. Velykos

- Apeiginės giesmės lydėjo du svarbius Velykų papročius – **lalavimą ir supimąsi.**
- Velykinis kiemų lankymo paprotys, giedant tam skirtas lalavimo giesmes – *lalavimus* (jos vadintos įvairiai: *lalyinka, zeliotna, zeletunka, zakletunka, grūšetė* ir pan.), buvo vyrų užsiėmimas.
- **Supimasis ir sūpuoklinių giesmių giedojimas** – dažniausiai moterų užsiėmimas.

Lalavimas

- Lalavimo papročiu būdinga tam tikra trijų dalių struktūra: 1) leidimo lalauti prašymas, 2) linkėjimas (apeiginis tekstas), 3) dovanų prašymas-reikalavimas.
- Visų pirma pasiprašoma lalauti („Gaspadorėli, norim namelius palinksminti!“; „Tėveli tėveli, pazvalyk pavasalyc namelių!“ „**Labas vakars pon, Gaspador**“ ir pan.).
- Jei leisdavo, tai pagiedodavo šventą giesmę „Linksmą dieną“

Lalavimas

- Sakydavo oraciją, pvz., „Sveika, Mariute, <...> atėjom mes, lalaunyikai, kad tave palinksmintum. Kad tau Dievulis duotų saldų miegelį, kad tu susapnuotai savo bernelį, katras auga vienas pas savo tėvelį. Tai nušėrė jis tau juodbėrį žirgelį, atneš tau gražų aukso žiedelį, užmaus tau ant baltų rankelių <...>“ [Praniūnų k., Alytaus vlsč.; LTA 1421(34)].
- Dažnai *lalaunyikai* eidavo arba su smuiku, arba su armonika, cimbolais, kartais vaikščiodavo ir smuikininkas, ir *armoškininkas*.
- Daugiausia lalavimų užrašyta pietų ir rytų Dzūkijoje. Šio regiono lalavimams būdinga vestuvinė tematika (vainiko nukalimas, vainiko arba žiedo skendimas ir gelbėjimas ir kt.), jie dainuoti netekėjusioms merginoms, linkint greičiau ištekėti. **Būdingi priedainiai:** „vynelis vyno žaliasai“, „vynelis mano žaliausias“, „vynas, vynas, vynas žaliausias“.
- Oi an dvaro (Varėnos r.) „Vai an kalnelio“ (Druskininkų r.)
- Lalavimai, skirti šeimininkui pagarbinti, jo ūkiui apgiedoti, užrašyti Mažojoje Lietuvoje ir Veliuonos apylinkėse (jų tėra tik 3, visi skelbti XIX a. pab. dainų rinkiniuose). Jiems būdingas refrenas *ei lalo*.

Sūpuoklinės giesmės

- Supimasis sūpuoklėmis (ir jo atitikmuo – „šokimas lenton“) – gamtos sujudinimo forma.
- Daugiausia paplitusios Švenčionių ir Ignalinos r.
- „Kas man supa supuoklėtės“ (Ignalinos r.)
- „Vilkas kalažį papjove“ (Švenčionių r., Antanų k.)
- „Lylia lyliavo“ (Švenčionių r., Mociškės k.)
- „Supkit meskit“ (Švenčionių r., Antanų k.)

Vilkas kalačių papjovė (Lazdinių k.)

Į paiešką Youtube įrašykite: DAINŲ METAI 2025. Sūpuoklinė. Vilkas kalačių papjovė

<https://www.youtube.com/watch?v=Q5A9fbgJaBw>

Kiaušiniavimas

- **Kiaušiniavimas:** kiaušiniauti įprasta tik vaikams (iki 7-8-9 metų amžiaus). Atėjęs į svečius, vaikas turi padainuoti arba padeklamuoti: „**Aš mažas vaikelis, kaip pupų pėdelis, prie slenksčio stoviu, kiaušinuko noriu**“. Po to jis turi įsikišti pirštą į burną ir laukti. Tai ženklas, kad vaikas nori vieno kiaušinio. Jei įsikiši du pirštus, reiškia, kad prašai dviejų.

Velykų kiaušiniautojų daina

Aš mažas žiekelis –
Kap grikių pėdelis.
: Aš daug žinau,
Mažai išmanau. :
Aš daug nenoriu –
Pora kiaušinėlių.
Pora kiaušinėlių
Ir kampelį pyragėlių,
Ir kampelį pyragėl(ių).

Žvirgždėnų k., Daugų vls., Alytaus aps. LTRF pl 896 (6a)

„Vaikų oracija. Antrą dieną Velykų, iš ryto, vaikai (7-8 metų) vaikščioja po pirkias ir šią oraciją sako. Jiems duoda kiaušinių ir pyragų.“

Instrumentinė muzika

- **Prieš Velykas (Didžiąją savaitę)** prie bažnyčių daug kur Lietuvoje (Suvalkijoje, Žemaitijoje ir kt.) pastatydavo būgnus – *katilus* ir mušdavo.
- Būgnai (katilai, litaurai) buvo naudojami ne tik prieš Velykas, bet ir **Velykų rytą** (per Prisikėlimą), Dievo Kūno procesijos metu.

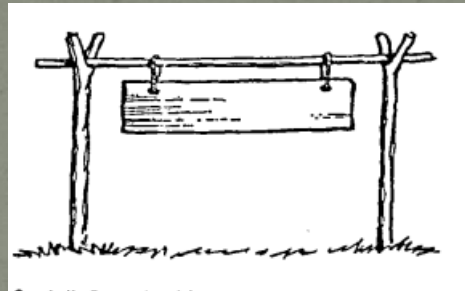
Instrumentinė muzika

- Būgnai būdavo mušami ir per kitas pavasario šventes. Būgno garsais per „**kryžiavas dienas**“ (pirmadienis, antradienis ir trečiadienis prieš Šeštines) ir per **Šeštines** (Baisogaloje, Šeduvos ap.) žmonės būdavo kviečiami melstis po kryžiais

Instrumentinė muzika

- Būgnas buvo mušamas ir per **Devintines**: „ant Devintinių mišparų būgnus mušdavo, kad net žemė dreba“ (Užvenčio ap.). Per *kryžavas* dienas eiti prie kryžiaus, į kapines kviesdavo ir signaline *lenta*.

Jurginės – pavasario šventė

Jurginės – pavasario šventė

- Jurginės – senovinė gyvulininkystės, ganymo, pirmosios žolės šventė. Pirmą kartą išgenami tądien gyvuliai į ganyklą.

- Jurginių išvakarėse išeidavo į laukus, išardavo pirmąją vagą, o Jurginių ryte apeinami rugių laukai. Vaikščiodami parugėmis, giedodavo tam tikras giesmes.

- Prieš išvarant gyvulius, buvo atliekami įv. maginiai veiksmai: gyvuliai aprūkomi šventais žolynais, verbomis, plakami verba, apliejami vandeniu, genami būdavo per tarpduryje padėtą kiaušinį, **kad gerai augtų, apraliuojami** (*ralio ir kt.*). Apraliavus gyvulius buvo tikimasi sėkmės per visą ganiavos laikotarpį.

- **Raliavimai:**

- „Leliarol, tu karvyte rūta“

- „Ralio ralio“

- Gyvulius apraliuodavo ne tik balsu, bet ir pučiamaisiais instrumentais, dažniausiai lamzdeliu.

Jurginės – pavasario šventė

- Per Jurgines būdavo ypač sureikšminamas piemens vaidmuo. Pirmą dieną parginusį piemenį šeimininkė apliedavo vandeniu, kad „karvės būtų pieningos“ ir pavaišindavo kiaušiniais.
- Kai kur per Jurgines dažydavo ir ridendavo kiaušinius. Rengdavo dideles vaišes. Arkliams dėmesys.
- Rytų Lietuvoje per Jurgines ir 12 dienų po jų merginos ar moterys užsilipdavusios ant aukštesnės vietos ir stipriu balsu šaukdavusios specialius Jurginių šūksnius ar dainas. Šie šūksniai mena išnykusias pavasario šaukimo apeigas.
- „Oi lia lia“ (Švenčionių r.)
- „Jurja, geras vakaras“ (Švenčionių r.)
- Tą dieną jaunimas jurginėjo – šoko, dainavo, rideno kiaušinius. Jurgiai būdavo ypatingai pagerbiami, vainikuojami, eidavo ratelius.

Gegutės šventė

- Gegutės šventė (dažniausiai minima pirmąją gegužės savaitę) – švęsta kaip pavasario atbudimo, gamtos atgimimo ir jaunystės šventė, skirta paminėti pirmajam gegutės kukavimui.
- Būdavo rengiami apeiginiai šokiai. Merginos rinkdavo „gegutę“ (karaliūnę), kuri sėdėdavo ant krėslo, o aplinkui šokdavo ir dainuodavo jaunimas.
- **„Gegutės“ rinkimai:** „Gegutė“ būdavo užrištomis akimis ir iš balsų išsirinkdavo tris „brolius“, su kuriais šokdavo ir dovanodavo jiems juostas.
- Dainos, šokiai, rateliai, žaidimai.

Tautosaka apie gegutę

- Dainos. „Ta gegutė graži paukštelė“ (Vilkaviškio r.)
- Gegutė pranašautoja. Daina „Sukukavo gegutela“ (Utenos r.)
- **Gegutės pamėgdžiojimas.** Užpelkių k., Tytuvėnų vls., Raseinių aps. LTRF pl. 662 (7)
- **Ratelis-šokis** „Oi, gegute,“ iš Sližių k., Ukmergės r.

Į Youtube paiešką įrašyti: Ratelis "Oi gegute"

Gegužinės

- Su gegutės vardu taip pat yra susijusios pavasarių rengiamos šokių gegužinės – į jas iš įvairių vietovių suėjęs jaunimas šokdavo, dainuodavo, eidavo ratelius ir žaisdavo žaidimus, dažnai su poros pasirinkimo, pasimeilinimo motyvais, taip pat vykdavo loterijos ir pan. Sakoma, gegužinės šokiai prasidėdavo „Suktiniu“, juo ir baigdavosi. Gegužinė paprastai prasidėdavo saulei leidžiantis ir tęsdavosi iki pačios aušros.

Šokis „Gegužė“

Į Youtube paiešką įrašyti: Gegužė (Suvalkija)

<https://www.youtube.com/watch?v=3y6Jftaw1s>

Sekminės – pavasario šventė

- Sekminės – žaliuojančios gamtos šventė, bažnyčioje – šventosios Dvasios atsiuntimo šventė.
- Tai kilnojama gyvulininkystės šventė, švenčiama septintą sekmadienį po Velykų.
- Ypač svarbus sekminių paprotys – rugių lankymas. Parugėje rengdavo apeigines vaišes, vadintas *sambariais*.

Paruginės giesmės

- Rugius lankydavo ir per Jurgines, per Šeštines, Sekmines iki Joninių.
- „Sesutėla mažoji“ „Skrandz, bitela, sadulia“
- „To to to, dai ko ty rūta“
- Sekminių-Joninių paruginė: „Vai to to kalba mindrele“
-

Sekminių Žaidimai, rateliai

- 1) javų lankymo rateliai; 2) piemenų žaidimai; 3) rytagonių žaidimai ir šokiai.

Pumpėnuose (Pasvalio r.) vienbalse daina palydimą sambarių ratelį „**Surūko rūko**“ eidavo aplink vaišių stalą, esantį ant žolės, o paskui visi sukdavosi poromis, susikibę už parankių. Ratelis buvo sukamas tam, kad geriau augtų javai.

- Per sambarius parugėse būdavo šokami ir įprastiniai pasilinksminimų šokiai: polkos, greitpolkės, kadriliai ir kiti.

Sekminės– pavasario šventė

- Sekminių naktį piemenys stengdavosi nepamigti, kad neliktų *spirgučiu*.
- Pramigusį, vėliau išginusį bandą piemenį, „apoliuodavo“.
- „**Ei, oolo, olo, olo**“
- „**Vol volia**“ (Marijampolės r.)

Atlikimo
technika

Oliavimai

- Oliuodami piemenys nykščiu dar braukydavo pasmakrėje gerklę, išgaudami ypač virpanti, „bjaurų“ balsą.

Lietuvoje oliavimų užrašyta daugiausia Suvalkijoje, t. y. lygumų teritorijoje (ir vos po kelis jiems artimus šūksninius kūrinėlius – pietų Dzūkijoje, šiaurės Aukštaitijoje ir Žemaitijoje).

Iš LRT Filmo „Rūta žalioji“, 1969, rež. V. Dabašinskas

Sekminių ragelis

- Sekminėse triūbijimas (grojimas pučiamaisiais instrumentais) ir oliavimas skambėjo greta.

Rytelio apeiga

- Sekminių naktimis daug kur Lietuvoje vietoj piemenų karves išgindavo merginos. Šeimininkės joms įdėdavo sviesto, sūrio ir pyrago. Jos vaišindavosi, raliuodavo, dainuodavo kol išaušdavo. Ši apeiga vadinama *rytelio*, arba *ginti ryto*. Matyt, anksčiau būdavo **dainuojamos specialios šiai apeigai skirtos dainos** (antai Biržų krašte užrašytos kelios „rytelio“ sutartinės, pvz., „Ryto rytėlio“, „Augo putins su šermukšniu“). Kartais padėti merginoms ganyti, palinksminti ateidavo ir kaimo bernai.

<https://www.youtube.com/watch?v=PlqbrkwnvSo>

Gyvo žalio!

